

Nr 11

Socialutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om företagshälsovård m. m. jämte motioner.

Propositionen

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen 1971: 1 (bilaga 7, punkten L 3) beräknat medel för nedannämnda ändamål, har Kungl. Maj:t i propositionen 1971: 23 under återopande av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att till Arbetsmedicinska institutet för budgetåret 1971/72 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 255 000 kr.

Som ett led i åtgärderna för att förstärka arbetarskyddets resurser läggs i propositionen fram förslag beträffande en utbyggnad av företagshälsovården. Ett utbyggnadsprogram för företagshälsovårdens läkarresurser redovisas. Det innebär att antalet läkare inom företagshälsovården, uttryckt i heltidsverksamma läkare, kommer att öka från ca 200 till omkring 650 under den närmaste femårsperioden. Viktiga samråds- och informationsuppgifter på detta område anförtros åt en nyinrättad företagshälsovårdsdelegation med företrädare för arbetsmarknaden, sjukvården och arbetarskyddet.

Ett program för ökad utbildning i företagshälsovård vid arbetsmedicinska institutet läggs fram. Avsikten är att vid institutet årligen skall utbildas bl. a. 45 läkare, 50 skyddsingenjörer och 60 sjuksköterskor i företagshälsovård.

För genomförande av utbildningsprogrammet föreslås betydande förstärkningar av arbetsmedicinska institutets resurser. Anslaget för budgetåret 1971/72 höjs med ca 2,5 milj. kr., vilket bl. a. innefattar en personalförstärkning med ett 20-tal nya tjänster.

Motionerna

A. Vid riksdagens början väckta motioner

1. I motionen 1971: 352 av herr Engström m. fl. (vpk) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att i motionen berörda frågor angående huvudmannaskapet för företagshälsovården samt dess lagfästade blir föremål för utredning och att förslag i dessa frågor skyndsamt föreläggs riksdagen.

2. I motionen 1971: 881 av herr Nordberg m. fl. (s) har hemställts att

riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär *dels* en allmän inventering rörande omfattningen och innehållet i de kursmoment som på olika utbildningsområden ägnas arbetsmiljö- och arbetarskyddsfrågor, *dels* att nyss nämnda kartläggning läggs till grund för en utbyggnad av dessa delar av kurs- och läroplanerna, *dels* en prövning av möjligheterna att skapa en fortbildning i arbetsvetenskapliga ämnen för verksamma tekniker, arkitekter m. fl. yrkeskategorier vilkas arbete har direkt betydelse för arbetsmiljön.

Motionen under 2 har av kammaren remitterats till utbildningsutskottet, som med socialutskottets medgivande beslutat överflytta motionen till socialutskottet.

B. I anledning av propositionen väckta motioner

3. I motionen 1971: 1229 av herr Engström m. fl. (vpk) har hemställts att riksdagen i anledning av propositionen 1971: 23 i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad i denna motion anförts angående behovet av att grundutbildningen i arbetsmedicin och socialmedicin i högre grad äger rum vid de ordinarie undervisningsanstalterna.

4. I motionen 1971: 1230 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c) har hemställts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 23 beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

a) att arbetsmedicinska institutet ges i uppdrag att skyndsamt undersöka om det är möjligt att anskaffa tillräckligt antal praktikantplatser för de läkare och sköterskor som skall utbildas i institutets regi,

b) att institutet, om det visar sig svårt att få fram praktikantplatser på det sätt som föreslagits i propositionen, ges i uppdrag att framlägga förslag om hur man skall lösa frågan så att inte inskränkningar i den planerade utbildningskapaciteten behöver göras,

c) att arbetsmedicinska institutet ges i uppdrag att vid detaljuppläggnings av läroplanen för den teoretiska utbildningen av företagsläkare och sjuksköterskor i företagshälsovård ge erforderligt utrymme åt de arbetspsykologiska och sociala frågorna; samt

att riksdagen i övrigt beaktar vad i motionen anförts.

5. I motionen 1971: 1231 av herrar Nilsson i Växjö (s) och Persson i Karlstad (s) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att arbetarskyddsstyrelsens företagshälsovårdsdelegation får i uppdrag

dels att i enlighet med vad som anföres i motionen inleda försöksverksamhet med ambulerande hälsovårdsbussar; *dels* att med största uppmärksamhet följa utvecklingen i fråga om efterfrågan på och rekryteringen till arbetsmedicinska institutets utbildning samt att vidta de åtgärder som kan bli erforderliga för att säkerställa att antalet företagsläkare vid femårsperiodens slut blir av i propositionen angiven storleksordning; *dels* ock att på sätt som exemplifieras i motionen inleda för-

söksverksamhet rörande utformningen av huvudmannskapet för företagshälsovården.

6. I motionen 1971: 1232 av herr Norrby i Åkersberga m. fl. (fp) har hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär

a) utredning om att tillsättning av företagsläkare och annan personal inom arbetarskydd och företagshälsovård sker av eller i samråd med företagsnämnd och

b) skyndsamt utredning och förslag om företagshälsovårdscentraler för de små och medelstora företagen, samt

att riksdagen beaktar vad som i motionen anförts beträffande vidareutbildning och fortbildning av personal i företagshälsovården.

7. I motionen 1971: 1233 av herr Ringaby m. fl. (m) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att Kungl. Maj:t i samband med realiserandet av utbyggnadsprogrammet för företagshälsovårdens resurser måtte beakta vad som anförts i motionen.

Utskottet

För att skapa en bättre arbetsmiljö och för att ge de anställda ökad trygghet på arbetsplatsen har ett omfattande reformarbete påbörjats. Målsättningen för reformarbetet är att ett modernt arbetarskydd skall ta ansvar för de anställdas hela hälsosituation i arbetslivet och att miljön på arbetsplatserna i olika avscenden skall anpassas till människans fysiska och psykiska förutsättningar. Såsom departementschefen framhåller i propositionen måste de anställda själva och deras förtroendemän ges vidgade funktioner i arbetarskyddet och därmed större möjligheter att utöva ett aktivt inflytande över den beslutsprocess som formar deras arbetsmiljö.

Beträffande det pågående reformarbetet får utskottet erinra om den förra året tillsatta arbetsmiljöutredningen och om den arbetarskyddsfond som riksdagen nyligen beslutat inrätta.

Som ett ytterligare led i åtgärderna för att få till stånd en utbyggnad av arbetarskyddet läggs i propositionen fram förslag om en utbyggnad av företagshälsovården. Bl. a kommer antalet läkare inom denna sektor enligt ett redovisat utbyggnadsprogram att öka från ca 200 till omkring 650 under den närmaste femårsperioden. Ett program för ökad utbildning i företagshälsovård vid arbetsmedicinska institutet läggs fram. För genomförande av programmet föreslås betydande förstärkningar av arbetsmedicinska institutets resurser.

Företagshälsovårdens målsättning och organisation

Under det utredningsarbete som föregått propositionen har starkt betonats företagshälsovårdens förebyggande karaktär. I linje härmed har under remissbehandlingen, bl. a. av SAF och socialstyrelsen, framhållits

att sjukvårdens omfattning inom företagshälsovården bör hållas relativt begränsad. Likaledes har betonats att utbyggnaden av företagshälsovården måste samordnas med samhällets allmänna hälso- och sjukvård. Utbyggnaden bör kunna leda till att företagsläkarna m. fl. får minskade uppgifter beträffande sjukvården. Utskottet kan helt ansluta sig till dessa överväganden. Detta innebär att utskottet avstyrker motionen 1971: 1233 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del, där det framhålls att det inte är rationellt att företagshälsovården i alltför hög grad förlitar sig på samhällets sjukvårdsresurser; i konsekvens härmed borde enligt motionärernas mening tesen om den enbart förebyggande karaktären av företagshälsovården inte drivas alltför långt.

I flera motioner tas upp frågor om huvudmannaskapet för företagshälsovården eller om andra närliggande frågor. I den vid riksdagens början väckta motionen 1971: 352 av herr Engström m. fl. anförs att det första villkoret för en utbyggnad av företagshälsovården är att dess tjänstemän tillförsäkras en oberoende ställning. Detta kräver enligt motionärernas mening att landstingen övertar huvudmannaskapet och att verksamheten ställs under de anställdas direkta insyn och kontroll. Motionärerna vill ha en utredning i frågan och att denna utredning också skall ta upp frågan om lagstiftning på området. I motionen 1971: 1232 av herr Norrby i Åkersberga m. fl. vill motionärerna ha en utredning som syftar till att tillsättning av företagsläkare och annan personal inom arbetarskydd och företagshälsovård skall ske av eller i samråd med företagsnämnd. Motionärerna vill också ha en skyndsam utredning om företagshälsovårdscentraler för de små och medelstora företagen. I en annan motion, 1971: 1231 av herrar Nilsson i Växjö och Persson i Karlstad, vill motionärerna att den nyligen tillsatta företagshälsovårdsdelegationen skall få vissa närmare angivna uppgifter bl. a. i frågor om utformningen av huvudmannaskapet. Motionärerna vill att delegationen skall inleda en försöksverksamhet med olika organisationsmodeller som syftar till att ge de anställda ett ökat inflytande över företagshälsovården. Delegationen bör också bl. a. få i uppdrag att inleda försöksverksamhet med en organisationsmodell som bygger på ett utnyttjande av s. k. hälsovårdsbussar.

I propositionen presenteras fyra olika modeller för organisationen av företagshälsovården. Huvudmannaskapet ligger antingen helt hos ett eller flera företag eller helt hos landstingskommun eller också delat mellan företag och landstingskommun. Utskottet vill framhålla att organisationsmodellerna har sin utgångspunkt i de riktlinjer för företagshälsovård som antogs av SAF och LO år 1967. Med hänsyn härtill är utskottet inte berett att biträda förslaget i motionen 1971: 352. Det finns emellertid anledning att peka på betydelsen av en nära samverkan med samhällets allmänna hälso- och sjukvård även då man väljer en organisationsform, där huvudmannaskapet ligger helt hos företaget. Utskottet

vill också betona värdet av att de nämnda modellerna ger utrymme för organisatoriska lösningar som kan anpassas till arbetsplatser av skiftande karaktär. I enlighet med det sagda avstyrks motionen 1971: 352.

I direktiven till arbetsmiljöutredningen framhålls att de enskildas möjligheter att öva inflytande på utformningen av arbetsmiljön bör ägnas stor uppmärksamhet. Vidare erinras bl. a. om nyssnämnda överenskommelse på arbetsmarknaden om företagshälsovården. Nuvarande bestämmelser i arbetarskyddslagstiftningen om organiserad samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i arbetarskyddshänseende bör omprövas med beaktande av den utveckling som återspeglas i bl. a. nämnda överenskommelse. Dessa direktiv för utredningen går helt i linje med de motionsyrkanden som syftar till ett ökat inflytande för de anställda i företagshälsovården. Det skulle emellertid enligt utskottets bedömning vara av stort värde om redan under arbetets gång en försöksverksamhet kunde komma till stånd. Företagshälsovårdsdelegationen bör kunna spela en viktig roll i sammanhanget. Något initiativ från riksdagen är inte påkallat i detta avseende. Med hänsyn härtill och under hänvisning till de redovisade direktiven för arbetsmiljöutredningen avstyrker utskottet det nu aktuella yrkandet i motionen 1971: 1231 samt yrkandet i motionen 1971: 1232 om tillsättning av personal inom arbetarskydd och företagshälsovård.

Då det gäller yrkandet i motionen 1971: 1232 om företagshälsovårdscentraler får utskottet erinra om uttalande i propositionen att det bör ankomma på företagshälsovårdsdelegationen att överväga hur det regionala samarbetet i fråga om företagshälsovården bör utformas och att utarbeta erforderliga rekommendationer härom. Därvid får delegationen också anledning att ta del av de erfarenheter som framkommit rörande användningen av s. k. hälsovårdsbussar samt att överväga om användningen av sådana bussar bör ingå i organisationsmodellerna för den regionala företagshälsovården. Med hänsyn till det anförda är enligt utskottets mening någon riksdagens åtgärd inte erforderlig i anledning av nyssnämnda yrkande i motionen 1971: 1232 eller yrkandet i motionen 1971: 1231 om hälsovårdsbussar.

Utbildningen vid arbetsmedicinska institutet m. m.

Enligt det program för ökad utbildning i företagshälsovård vid arbetsmedicinska institutet som läggs fram i propositionen skall årligen utbildas bl. a. 45 läkare, 50 skyddsingenjörer och 60 sjuksköterskor i företagshälsovård. Med hänsyn till den utbyggnad av utbildningsresurserna vid institutet som föreslås komma till stånd vid institutet, synes det vara realistiskt att räkna med en utbildningskapacitet av den nämnda storleksordningen. Det stora intresse för en väsentligt utbyggd företagshälsovård som finns hos såväl arbetsgivare och arbetstagare som sjukvårdshuvudmän i förening med den ökade tillgången på läkare gör det också

befogat räkna med att några problem med att få deltagare i institutets utbildning inte skall behöva uppstå. Därtill kommer att det, i enlighet med vad som förordas i motionen 1971: 1231 av herrar Nilsson i Växjö och Persson i Karlstad, bör bli en angelägen uppgift för företagshälsovårdsdelegationen att med största uppmärksamhet följa utvecklingen i fråga om efterfrågan på och rekryteringen till arbetsmedicinska institutets utbildning. Denna uppgift liksom den i motionen förordade uppgiften för delegationen att vidta de åtgärder som kan bli nödvändiga för att säkerställa att antalet företagsläkare vid femårsperiodens slut blir av den storleksordning som förordas i propositionen ligger uppenbarligen helt inom ramen för delegationens verksamhet. Det är därför inte behövligt att riksdagen framställer särskild begäran om att företagshälsovårdsdelegationen skall få ett uttryckligt uppdrag i angivna hänseenden. Utskottet avstyrker därför motionen i denna del.

I fråga om utformningen av utbildningen i företagshälsovård för i främsta rummet läkare, skyddsingenjörer och sjuksköterskor bygger det föreslagna programmet på förslag av arbetsmedicinska institutet. Utskottet ansluter sig till de huvudlinjer för utbildningen som dragits upp i propositionen. Det av utskottet tillstyrkta förslaget innebär att utbildningen av företagsläkare skall omfatta ca två månaders teorikurs vid arbetsmedicinska institutet och praktisk tjänstgöring under minst sex månader, att specialutbildningen för skyddsingenjörer normalt skall omfatta teorikurs vid institutet av samma längd som för läkarna och praktisk tjänstgöring under i regel tio månader samt att utbildningen för sjuksköterskor skall omfatta 40 veckor, varav en teoridel vid bl. a. arbetsmedicinska institutet och en praktikdel omfattande 12 veckor.

I flera motioner framställs önskemål om innehållet i utbildningen för olika personalgrupper inom företagshälsovården. Sälunda förordas i motionen 1971: 1230 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. att vid detaljuppläggningsplaneringen av läroplanen för den teoretiska utbildningen av företagsläkare och sjuksköterskor i företagshälsovård erfordrar utrymme ges åt de arbetspsykologiska och sociala frågorna. I motionen 1971: 1233 av herr Ringaby m. fl. framhålls att det är angeläget att skyddsingenjörerna – som bör kallas arbetsmiljöingenjörer – får en ingående medicinsk utbildning i samband med arbetsmedicinska institutets kursverksamhet.

Vid detaljutformningen av kursplanerna, som i sina huvuddrag bör bygga på arbetsmedicinska institutets förslag, måste enligt utskottets mening betydande vikt fästas vid de meningsyttringar som kommit fram under remissbehandlingen av nämnda förslag och av de övriga utredningsförslag som behandlas i propositionen. I anledning av yrkandet i motionen 1971: 1230 vill utskottet i detta avseende särskilt peka på att i åtskilliga remissvar över företagshälsovårdsutredningens förslag framhållits vikten av att sociala och mentalhygieniska aspekter beaktas då

man bestämmer innehåll och inriktning av företagshälsovården. Utskottet utgår från att dessa synpunkter beaktas och att utbildningen inom företagshälsovården ger erforderligt utrymme åt de arbetspsykologiska och sociala frågorna. Med hänsyn till departementschefens uttalande i propositionen förutsätter utskottet att det i motionen framställda önskemålet i detta hänseende kommer att tillgodoses. Någon riksdagens åtgärd i anledning av motionsyrkandet är därför inte erforderlig.

Beträffande medicinsk-teknisk utbildning för skyddsingenjörer får utskottet hänvisa till att departementschefen framhåller att det är viktigt att den medicinska och tekniska personalen inom företagshälsovården får ordentlig kännedom om arbetet inom varandras områden för att det nödvändiga samarbetet skall underlättas. Departementschefen ställer sig också i princip positiv till en integrerad undervisning i vissa kursavsnitt för de båda grupperna, låt vara att integreringen ännu inte kan genomföras i så stor utsträckning som arbetsmedicinska institutet föreslagit. Med hänsyn till departementschefens uttalande i dessa frågor är det inte påkallat med någon åtgärd från riksdagens sida i anledning av det här behandlade yrkandet i motionen 1971: 1233.

I vissa motioner uttrycks farhågor för att utbildningsbehovet för personer som nu är verksamma inom företagshälsovården inte kommer att bli tillgodosett genom propositionsförslaget. I motionen 1971: 1230 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. förordas att utbildningsvolymen ökas så att även de läkare, som nu arbetar inom företagshälsovården och som saknar företagsläkarutbildning, får möjlighet att genomgå utbildningskurser. Även för de grupper som redan är specialutbildade föreligger det, anför det i motionen 1971: 1232 av herr Norrby i Åkersberga m. fl., ett vidareutbildnings- och fortbildningsbehov. Motionärerna menar att riksdagen inte bör låta sig nöja med att åtgärder i detta avseende har förutskickats utan att den redan nu bör uttala att den yrkesverksamma personalen inom företagshälsovården bör garanteras möjlighet till en utbildning av samma standard som den som föreslås i propositionen.

I detta sammanhang finns det också anledning att ta upp två motionsyrkanden, i vilka påtalas behovet av att även andra personalgrupper än dem som behandlas i propositionen skall få ökade utbildningsmöjligheter i arbetsvetenskapliga ämnen. Sålunda anför i motionen 1971: 1233 av herr Ringaby m. fl. att behovet av både psykologer och sociologer inom företagshälsovården torde vara ganska stort och att det därför är nödvändigt att dessa yrkeskategorier så småningom bör kunna erbjudas speciell vidareutbildning vid arbetsmedicinska institutet. Enligt motionärerna föreligger samma utbildningsbehov för yrkesgrupper inom den fysiska rehabiliteringen – bl. a. sjukgymnaster – som i sitt yrke gör insatser för företagshälsovården. I den vid riksdagens början väckta motionen 1971: 881 av herr Nordberg m. fl. yrkas att riksdagen skall beakta att möjligheterna prövas att skapa en fortbildning i arbetsveten-

skapliga ämnen för tekniker, arkitekter och andra yrkeskategorier vilkas verksamhet har direkt betydelse för arbetsmiljön. Motionärerna framhåller att det är nödvändigt att huvudmannskapet för utbildningen ligger hos en institution där arbetsmarknadens parter är representerade.

Då man skall ta ställning till de här aktuella motionsyrkandena måste man beakta att de förslag som läggs fram i propositionen avser en kraftig utbyggnad av utbildningskapaciteten inom företagshälsovården. Eftersom utbildningen med smärre undantag skall bedrivas vid arbetsmedicinska institutet kommer stora krav att ställas på institutet även sedan dess resurser förstärkts. Enligt utskottets mening är det en riktig avvägning att i detta läge starkt koncentrera insatserna till de centrala funktioner inom företagshälsovården som skall utövas av läkare, sjuksköterskor och ingenjörer, vilka har sin hela verksamhet förlagd inom denna del av hälsovården. Då det är av vikt att företagshälsovården tillförs inte bara kvalitetsmässigt utan även kvantitetsmässigt ökade resurser är det naturligt att de föreslagna utbildningsprogrammen i huvudsak riktar sig till personal som inte redan är verksam på området. Det bör dock i enlighet med vad departementschefen anför starkt understrykas att personer som nu är sysselsatta med tekniskt arbetarskydd inte bör kunna stängas ute från utbildningen för skyddsingenjörer bara därför att de saknar viss formell kompetens. Även i fråga om utbildningen av sjuksköterskor finns det anledning räkna med att cleverna under den närmaste tiden i stor utsträckning kommer att rekryteras bland sådana som redan nu är yrkesverksamma inom företagshälsovården. Det sagda hindrar inte att det likväl, inte minst beträffande läkare, kan kvarstå ett väsentligt utbildningsbehov för personer som är verksamma inom området. Departementschefen framhåller emellertid såväl att det kan finnas anledning att på nytt pröva frågan om utbildningskapacitetens omfattning som att han avser att återkomma till frågan om utbildning av redan verksam företagshälsovårdspersonal. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet de här aktuella yrkandena i motionerna 1971:1230 och 1971:1232.

Även yrkandena i motionerna 1971:1233 och 1971:881 bör ses mot bakgrund av den satsning som nu sker på en utbyggnad av utbildningen på området. När vi nått så långt på utbildningssidan att vi har en bättre balans än för närvarande mellan tillgång och efterfrågan på läkare, sjuksköterskor och ingenjörer med kvalificerad utbildning i företagshälsovård, kommer det naturligtvis att finnas ökat utrymme för mer betydande satsning på utbildningsgrenar med mera speciell inriktning. Härvid kommer utbildningen av de i motionen 1971:1233 nämnda yrkesgrupperna, sjukgymnaster, psykologer och sociologer i blickpunkten. Även behovet av särskilda kurser i enstaka arbetsvetenskapliga ämnen, vilket behov starkt understrukits av LO, bör ägnas uppmärksamhet. Genom den i propositionen föreslagna kursen i ergonomi för tekniska pla-

nerare m. fl. har dock yrkandet i motionen 1971: 881 i viss mån redan blivit tillgodosett. Utöver det nu sagda vill utskottet också framhålla att företagshälsovårdsdelegationen torde få möjligheter att under sitt arbete bilda sig en god uppfattning om vilken inriktning den fortsatta utbyggnaden av utbildningen i företagshälsovård bör ha. Med hänsyn till angivna omständigheter och med beaktande av att även arbetsmiljöutredningen har att pröva frågor rörande företagshälsovården anser utskottet att något riksdagens initiativ i anledning av förevarande yrkanden i motionerna 1971: 1233 och 1971: 881 inte erfordras.

Såsom ovan angivits kommer viss praktiktid att ingå i utbildningen i företagshälsovård för läkare, sjuksköterskor och ingenjörer. Praktiken bör förläggas till företagshälsovårdsenhet vid företag eller vid företagshälsovårdscentral så att kurseleverna får praktisk erfarenhet av arbetsförhållanden inom det område där de skall fullgöra sina uppgifter. Departementschefen uttalar i propositionen att han finner det naturligt att erforderliga praktikmöjligheter i form av särskilda tjänster ställs till förfogande av näringslivet. I motionen 1971: 1230 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. uttalas farhågor för att det på grund av svårigheter att skaffa praktikplatser för läkarna och sjuksköterskorna kan bli aktuellt att skära ner utbildningskapaciteten. Mot denna bakgrund yrkar motionärerna att arbetsmedicinska institutet skall ges i uppdrag att skyndsamt undersöka om det är möjligt att anskaffa tillräckligt antal praktikplatser för nämnda grupper och att, om det visar sig svårt att få fram sådana platser, institutet får i uppdrag att framlägga förslag om hur man skall lösa frågan så att inte utbildningskapaciteten behöver minskas.

Eftersom de här aktuella praktiktjänsterna i princip bör byggas på ett arbetsmässigt behov, torde det finnas anledning räkna med att det kommer att bli efterfrågan på läkare och sjuksköterskor som skall fullgöra praktiktjänst. Vidare bör, som departementschefen framhåller i propositionen, företagshälsovårdsdelegationen kunna fylla en viktig funktion som kontaktorgan mellan institut och näringsliv. Då härtill kommer att det är en självklar skyldighet för arbetsmedicinska institutets ledning att vidta alla erforderliga åtgärder för att tillgodose behovet av praktikplatser, avstyrker utskottet motionen i ifrågavarande del.

Utbildning vid de ordinarie undervisningsanstalterna

Utskottet tar slutligen upp tre motionsyrkanden som avser utbildning i arbetsvetenskapliga ämnen med i princip annan huvudman än arbetsmedicinska institutet. I den vid riksdagens början väckta motionen 1971: 881 av herr Nordberg m. fl. anförs att det omfattande utredningsarbete på arbetsmiljöns område som nu pågår, främst inom arbetsmiljöutredningen, behöver kompletteras på utbildningsområdet. Utbildningen i arbetsvetenskapliga ämnen bör förstärkas främst vid de tek-

niska högskolorna. Vidare bör grundutbildningen för läkare ha ett sådant inslag av dylika ämnen att bedömningen av en patients hälsotillstånd kan innefatta sociala och arbetsmässiga överväganden. Motionärerna pekar också på att en ökad information för att stimulera intresset för arbetsplatsens miljöfrågor är nödvändig redan inom grundskolan liksom inom efterföljande skolformer. Motionärerna vill att riksdagen – som underlag för åtgärder som ger arbetsvetenskapliga ämnen en mer framskjuten plats framför allt inom utbildningen – skall begära en allmän inventering rörande omfattningen och innehållet i de kursmoment som på olika utbildningsområden ägnas arbetsmiljö- och arbetarskyddsfrågorna samt att kartläggningen skall läggas till grund för en utbyggnad av nämnda delar av kurs- och läroplanerna. I motionen 1971: 1229 av herr Engström m. fl. förordas att grundutbildningen i arbetsmedicin och socialmedicin, vilka ämnen ingår i kursen för företagsläkare vid arbetsmedicinska institutet, i högre grad skall äga rum vid de ordinarie utbildningsanstalterna. I motionen 1971: 1233 av herr Ringaby m. fl. görs gällande att utbildning i ergonomi för bl. a. tekniker, arkitekter och ekonomer varit försummad. En utbyggd utbildning på området bör kunna åstadkommas vid högskolorna. Motionärerna framhåller särskilt att det är av vikt att maskinteknikerna bibringas kunskaper i att framställa arbetsbesparande och arbetsmiljövänliga maskiner.

Utskottet delar den uppfattning som ligger till grund för motionen 1971: 881, nämligen att det inte är tillräckligt att satsa på en utbyggnad av utbildningen vid arbetsmedicinska institutet för att vi skall kunna tillgodose de alltmer ökade krav på personal i olika funktioner som har goda kunskaper i arbetsvetenskapliga ämnen. För att vi på längre sikt i alla de funktioner i arbetslivet, där arbetsvetenskapliga problemställningar framträder, skall kunna få tillgång till personal som har önskvärda kunskaper på området måste vi sträva efter att i den vanliga utbildningen bygga in undervisning i ämnena i fråga. Med hänsyn till de centrala uppgifter som personer med högre teknisk utbildning ofta har på arbetsområden där arbetet är krävande i fysiskt eller psykiskt avseende framstår behovet av en förstärkning av utbildningen i arbetsvetenskapliga ämnen som särskilt påtagligt inom denna sektor.

Universitetskanslersämbetet har i sina petitaframställningar under de senaste åren erinrat om att de problem som finns på förevarande område har fått allt större anklang i den allmänna samhällsdebatten. Därvid har myndigheten strukit under samhällets ansvar för att kunskaperna om de problem som här döljer sig ökas liksom för att förbättrade utbildningsresurser skapas. I fråga om de initiativ som tagits för att tillgodose önskemålen om sådana förbättrade utbildningsresurser vill utskottet peka på att i proposition 1971: 59 angående högre teknisk utbildning och forskning i Luleå föreslagits att en maskinteknisk utbildningslinje skall inrättas i Luleå och att universitetskanslersämbetet beträffande

utbildningens mål framhållit bl. a. att de ergonomiska aspekterna måste utgöra en integrerad del i den tekniska problemlösningen. Bl. a. med hänsyn härtill föreslås att utbildningen skall utökas med kurser i samhällsvetenskap och beteendevetenskap. Mot nu angivna bakgrund är det enligt utskottets mening inte påkallat att ta något initiativ från riksdagens sida för att få till stånd en sådan utredning som begärs av motionärerna. Härvid beaktar utskottet även att vissa skäl talar för att man med hänsyn till uppkommande samordningsfrågor bör avvakta framför allt utbyggnaden av arbetsmedicinska institutets utbildningsresurser innan en mera övergripande genomgång av utbildningen i arbetsvetenskapliga ämnen företas. Utskottet får också understryka att arbetsmiljöutredningens arbete blir av väsentlig betydelse för den framtida utbildningen på arbetsmiljöområdet. I enlighet med det sagda bör motionsyrkandet i motionen 1971: 881 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Genom utskottets ställningstagande i föregående avsnitt får även de här upptagna yrkandena i motionerna 1971: 1229 och 1971: 1233, i vilka yrkanden behandlas avgränsade delar av utbildningsfrågan, anses besvarade. Motionsyrkandena avstyrks således av utskottet.

Anslag till arbetsmedicinska institutet

Utskottet, som biträder den föreslagna förstärkningen av arbetsmedicinska institutets resurser, har inte något att erinra mot medelsberäkningen.

Utskottet hemställer

- A. att motionen 1971: 352 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- B. att motionen 1971: 1232, såvitt avser tillsättning av personal inom företagshälsovården, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- C. att motionen 1971: 1232, såvitt avser företagshälsovårdscentraler, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- D. att motionen 1971: 1232, såvitt avser utbildningen av nuvarande företagshälsovårdspersonal, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- E. att motionen 1971: 1232, i den mån den inte behandlats i hemställan under B, C eller D, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- F. att motionen 1971: 1229 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- G. att motionerna 1971: 881, 1971: 1230, 1971: 1231 och 1971: 1233 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- H. att riksdagen till *Arbetsmedicinska institutet* för budgetåret

1971/72 under femte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 10 255 000 kr.

Stockholm den 4 maj 1971

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp), Dahlberg (s), fru Skantz (s), herrar Larsson i Öskevik (c), Persson i Stockholm (s), fru Sigurdsen (s), herrar Åkerlind (m), Andreasson (c), fru Marklund (vpk), herrar Bengtsson i Göteborg (c), Nisser (m), Romanus (fp) och Nilsson i Växjö (s).

Reservationer

1. beträffande *huvudmannaskapet för företagshälsovården* av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 4 med »I propositionen» och slutar på s. 5 med »motionen 1971: 352» bort ha följande lydelse:

»I propositionen presenteras - - - (= utskottet) - - - företag och landstingskommun. Erfarenheten bestyrker att företagshälsovården inte kan få en tillfredsställande lösning och utveckling om man inte först löser frågan om huvudmannaskapet. För närvarande sker företagshälsovården praktiskt taget helt i arbetsköparregi. De fyra organisationsmodeller för företagshälsovården, som presenteras i propositionen, bygger på att arbetsköparna även i fortsättningen skall vara huvudman för företagshälsovården vid de flesta arbetsplatser. Företagshälsovården integreras därigenom till att bli en stabsfunktion inom företaget enligt den felaktiga målsättning, som ställdes upp av 1968 års företagshälsovårdsutredning. Utskottet delar den i motion 1971: 352 framförda kritiken mot arbetsköparnas stora inflytande och de negativa konsekvenser detta lett till. Företagshälsovården får inte vara ett instrument för att ge företagen möjligheter att anpassa anställningssökande och redan anställda till företagets främsta målsättning om produktivitet, effektivitet och lönsamhet. Undersökningar på en rad arbetsplatser har ytterligare bestyrkt att de anställda misstror företagshälsovårdens tjänstemän så länge företagshälsovården står under arbetsköparnas huvudmannaskap. Utskottet finner det därför angeläget att riksdagen bifaller yrkandet i motionen 1971: 352.»

dels att utskottet under A bort hemställa

»att riksdagen med bifall till motionen 1971: 352 hos Kungl. Maj:t hemställer att i motionen berörda frågor angående huvudman-

naskapet för företagshälsovården samt dess lagfästade blir föremål för utredning och att förslag i dessa frågor skyndsamt föreläggas riksdagen.»

2. beträffande *tillsättning av personal inom företagshälsovården* av herrar Hamrin (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 5 som börjar med »I direktiven» och slutar med »och företagshälsovård» bort ha följande lydelse:

»I direktiven till — — — (= utskottet) — — — anställda i företagshälsovården. Utskottet ansluter sig till den mening som uttalas i motionen 1971: 1232, att personalen inom företagshälsovården skall tillsättas av eller i samråd med företagsnämnden. Riksdagen bör, som föreslås i motionen, hemställa om förslag i denna riktning. Det hindrar inte att under arbetets gång inom arbetsmiljöutredningen försöksverksamhet med olika former av löntagarinflytande kan lämna bidrag till den detaljerade utformningen av löntagarinflytande i de olika huvudtyperna av organisation av företagshälsovården som föreslås i propositionen. I detta avseende är något riksdagens initiativ inte påkallat. Utskottet avstyrker därför motionen 1971: 1231, såvitt nu är i fråga.»

dels att utskottet under B bort hemställa

»att riksdagen i anledning av motionen 1971: 1232 i motsvarande del hos Kungl. Maj:t begär förslag om att personalen inom företagshälsovården skall tillsättas av eller i samråd med företagsnämnden.»

3. beträffande *företagshälsovårdscentraler* av herrar Hamrin (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 5 som börjar med »Då det» och slutar med »om hälsovårdsbussar» bort ha följande lydelse:

»Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motion 1971: 1232, att en tillfredsställande företagshälsovård måste garanteras vid de små och medelstora företagen i former som inte blir oskäligt betungande för dessa företag och att därför företagshälsovårdscentraler måste byggas upp i erforderlig omfattning. Dessa centralers huvudmannaskap, uppbyggnad, finansiering och funktion bör bli föremål för skyndsamt utredning med särskilt beaktande av de små och medelstora företagens problem och glesbygdens svårigheter. En sådan utredning är en av flera förutsättningar för att den i motionen väckta tanken på en i framtiden obligatorisk företagshälsovård skall kunna förverkligas. Med hänsyn till det anförda är enligt utskottets mening inte någon riksdagens åtgärd erforderlig i anledning av yrkandet i motion 1971: 1231 om hälsovårdsbussar.»

dels att utskottet under C bort hemställa

»att riksdagen med bifall till motionen 1971: 1232 i motsvarande

del hos Kungl. Maj:t begär skyndsamt utredning och förslag om hälsovårdscentraler för de små och medelstora företagen.»

4. beträffande *utbildningen av nuvarande företagshälsovårdspersonal* av herrar Hamrin (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 8 som börjar med »Då man» och slutar med »och 1971: 1232» bort ha följande lydelse:

»Då man skall — — — (= utskottet) — — — verksamma inom området. Departementschefen framhåller såväl att det kan finnas anledning att på nytt pröva frågan om utbildningskapacitetens omfattning som att han avser att återkomma till frågan om utbildning av redan verksam företagshälsovårdspersonal. Av hänsyn till denna personal bör riksdagen dock redan nu uttala att den nu yrkesverksamma personalen inom företagshälsovården bör garanteras möjlighet till en utbildning av samma standard som den som föreslås i propositionen. Utskottet biträder således förslaget i detta avseende i motionen 1971: 1232. Av ovan anförda skäl avstyrks motionen 1971: 1230 i förevarande del.»

dels att utskottet under D bort hemställa

»att riksdagen i anledning av motionen 1971: 1232 i motsvarande del ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande utbildningsmöjligheter för den nu yrkesverksamma personalen inom företagshälsovården.»

5. beträffande *grundutbildningen vid de ordinarie undervisningsanstalterna* av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 10 med »Utskottet delar» och slutar på s. 11 med »av utskottet» bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar den uppfattning som ligger till grund för motion 1971: 1229 om att en ökad utbildning kan läggas på arbetsmedicinska institutet men att det är nödvändigt att institutet helt frikopplas från arbetsköparintressen samt att inriktningen av institutets verksamhet bör bli föremål för en genomgripande diskussion. En verklig förbättring av arbetsmiljön kan bara åstadkommas genom att lönearbetarna ges verkliga maktbefogenheter och genom att man bryter upp det partssamarbete som nu ger arbetsköparna övertaget såväl vid det enskilda företaget som i utbildningen där arbetsköparnas värderingar i alltför hög grad får bestämma inriktningen och utvecklingen. Som framförts i motionen 1971: 1229 är det också nödvändigt att i högre grad förlägga grundutbildningen i arbetsmedicin, yrkeshygien o. d. vid de ordinarie utbildningsanstalterna. Detta gäller inte bara för personal inom *företagshälsovården* utan även vid *teknikerutbildningen*. Med hänsyn till de centrala uppgifter, som personer med såväl högre som lägre teknisk utbildning har på arbetsplatserna och i andra funktioner, framstår behovet av en för-

stärkt grundutbildning i arbetsvetenskapliga ämnen som särskilt viktigt vid alla ordinarie *tekniska* undervisningsanstalter. Det är nu nödvändigt att bestämma sig för en huvudinriktning. Utskottet delar inte den i olika sammanhang framförda uppfattningen att man främst måste bygga på partsöverenskommelser och att man bör avvakta erfarenheterna av verksamheten vid arbetsmedicinska institutet innan man företar en genomgripande genomgång av hur grundutbildningen i arbetsvetenskapliga ämnen skall förbättras vid de ordinarie undervisningsanstalterna. Utskottet finner det därför angeläget att tillstyrka motionen 1971:1229. Yrkandena i motionerna 1971:881 och 1971:1233 till den del de gäller förbättrad utbildning vid de ordinarie undervisningsanstalterna får därmed anses tillgodosedda.»

dels att utskottet under F bort hemställa

- »att riksdagen med bifall till motionen 1971:1229 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört rörande grundutbildningen vid de ordinarie undervisningsanstalterna.»

